

УДК. 336.144.2

О. Є. Данилевська-Жугунісова,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

СУЧАСНА ПАРАДИГМА ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

O. Danylevskaya-Zhugunisova,
PhD in Economics, Associate Prof., National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

THE CONTEMPORARY PARADIGM OF FINANCIAL PLANNING BUSINESSES

У статті у результаті аналізу наукової літератури здійснено критичний аналіз визначень поняття фінансове планування, що дає змогу сформулювати належну основу для розробки основних стратегічних заходів суб'єктів господарювання. Запропоновано власне бачення дефініції "фінансове планування". Визначено суб'єкт та об'єкт фінансового планування суб'єктів господарювання.

The paper in the analysis of scientific literature by critical analysis of definitions of financial planning, which enables to form a proper basis for developing key strategic activities of economic entities. A proper definition of the vision of "financial planning." "Definitely an object and financial planning businesses."

Ключові слова: план, бюджет, фінансове планування, управління, фінансовий результат, стратегія.

Key words: plan, budget, financial planning, management, financial performance, strategy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Досвід функціонування соціалістичної економіки в Україні свідчить про широкі можливості планового управління, що проявилися у розв'язанні таких глобальних завдань, як індустріалізація країни, розміщення виробничих потужностей, структурне перетворення народного господарства, створення потужного військово-промислового комплексу.

Ринкова економіка не відкидає планування, оскільки план є не що інше, як належно оформлене управлінське рішення. Планування забезпечує збалансовану взаємодію окремих видів ресурсів в межах обраного об'єкта управління, що встановлює пропорції та темпи зростання, важливі для всіх організаційно-правових форм суб'єктів господарювання та держави. Ринок ще більш вимогливий до якості планування, оскільки за ринкових відносин суб'єкти господарської діяльності безпосередньо відповідають за всі несприятливі для власної діяльності наслідки, в тому числі і за прорахунки в фінансовому плануванні. Саме підприємство у випадку неспроможності врахувати несприятливо мінливу ринкову кон'юнктуру може виявитись банкрутом.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання фінансового планування суб'єктів господарювання висвітлюються в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких Акоф Р.А. [1], Ансофф І., Білик М.Д., Бланк І.А. [3],

Брейлі Р., Говорушко Т. [6], Дж. Ван Хорн [17], Іонін Є.Є., Колас Б., Костирко Л.А., Кравченко О.О., Поукок М., Самочкін В.Н., Стоянова Є.С., Терещенко О.О., Хан Д. [15], Чупіс А.В. та ін. Відзначаючи вагомий внесок науковців у цій сфері, слід зауважити, що окремі аспекти фінансового планування діяльності підприємств потребують подальшого дослідження. Зокрема це стосується розширення меж дефініції поняття фінансового планування, що дає змогу сформулювати належну основу для розробки основних стратегічних заходів суб'єктів господарювання.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є наукове обґрунтування фінансового планування, що дасть змогу сформулювати належну основу для розробки основних стратегічних заходів суб'єктів господарювання щодо забезпечення і підтримки збалансованої взаємодії окремих видів ресурсів у межах підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Зміна пріоритетів стійкого розвитку підприємств, різноманітність форм фінансового планування, різноспрямованість інтересів різних груп учасників фінансових відносин обумовлює розвиток теорії та методології фінансового планування. Перш ніж перейти до розгляду сутності фінансового планування, коротко зупинимось на тлумаченні поняття "планування", що дозволить конкретизувати предмет даного дослідження. У вузькому сенсі планувати означає складати план

розвитку чого-небудь. Таким чином, планування в цьому сенсі означає систематичну підготовку до формування майбутнього підприємства, тобто систематичну підготовку рішень, пов'язаних з визначенням майбутніх подій.

У вітчизняній економічній літературі немає чіткої позиції у визначенні поняття фінансового планування. Вітчизняні та закордонні науковці розходяться не тільки у визначенні сутності фінансового планування, а й в терміно-позначенні поняття.

На думку науковців Джай К. Шим, Джол Г. Сигел, Щиборща К.В., Писарева О.Г., говорячи про фінансове планування, слід використовувати термін "бюджет", оскільки:

— "бюджет — являє собою план, або стандарт, що формалізує очікування менеджерів відносно продажу, витрат та інших фінансових операцій в очікуваному періоді" [8, с. 1];

— "фінансовий бюджет — використовується для аналізу фінансових умов підрозділів з допомогою аналізу співвідношення активів та зобов'язань, грошового потоку, оборотного капіталу, прибутковості" [8, с. 6];

— бюджет — це план майбутніх операцій, що виражений у кількісних (в основному грошових) значеннях" [19, с. 80];

— "під бюджетом розуміють план господарської діяльності підприємства на поточний період" [12, с. 49].

А.Т. Головка, І.В. Гіленко, В.І. Грушко, М.П. Денисенко, О.А. Кириченко, О.І. Лаврушин, С.Л. Роголь вважають "бюджет" складовою фінансового плану, основним завданням якого "є детальне відображення витрат та капітальних витрат", що є також не зовсім коректним, оскільки в такому документі висвітлюються тільки витрати суб'єктів господарювання, а це порушує "золоте правило" бюджетування. Тому в даному випадку правильніше вживати термін "кошторис".

Прихильниками терміна "фінансове планування" є Азриліян А.Н., Батрін Ю.Д., Бланк І.О., Злобіна А.А., Зятковський І.В., Поддєрьогін А.М., Примостка О.Л., Савчук В.П., Сайфулін Р.С., Фоміна Д.Г., Шеремет А.Д.

На основі проведеного теоретичного узагальнення та аналізу праць відомих учених-економістів, наведемо існуючі основні підходи до визначення сутності фінансового планування:

1. "...це здійснюване планомірне управління процесами створення, розподілу, перерозподілу і використання грошових ресурсів на підприємстві, що реалізовується в деталізованих фінансових планах" [4, с. 453].

2. "...це планування фінансових ресурсів і напрямків їх використання з метою забезпечен-

ня господарської та фінансової діяльності підприємства" [10, с. 116].

3. "...процес розробки системи фінансових планів та планових (нормативних) показників для забезпечення розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурсами та підвищення ефективності його фінансової діяльності в попередньому періоді" [3, с. 8]. Дане визначення розкриває сутність фінансового планування як необхідної передумови для забезпечення розвитку та підвищення ефективності підприємства. Вагомим недоліком такого трактування, на нашу думку, є приписування процесові розробки системи показників фінансового плану рис фінансового планування. Процес розробки системи показників, які необхідно планувати, є складовою фінансового планування, але не самим плануванням.

4. "...процес розробки системи заходів щодо забезпечення розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурсами і підвищення ефективності фінансової діяльності в майбутньому періоді" [13]. Таке трактування передбачає систему заходів для забезпечення розвитку, але, на нашу думку, зводить процес фінансового планування до визначення кількості необхідних ресурсів, що не дозволяє спланувати фінансовий результат діяльності суб'єкта господарювання.

5. "...управління процесами створення, розподілу, перерозподілу і використання фінансових ресурсів на підприємстві, що реалізовується у фінансових планах, які деталізуються. Фінансове планування є складовою частиною загального процесу планування і, отже, управлінського процесу, що здійснюється менеджментом підприємства" [18, с. 78]. Дане визначення розкриває складові фінансового планування, але не формулює головної мети фінансового планування — максимізації прибутку підприємства.

6. "...процес підготовки на перспективу рішень про те, що повинне бути зроблено, як, ким, коли та скільки необхідно буде використати ресурсів" [2, с. 5]. Таке тлумачення є дуже вузьким і розкриває лише одну сторону фінансового планування — розподіл фінансових ресурсів.

7. "...можливість визначити життєздатність проекту підприємства за умов конкуренції і є інструментом одержання фінансової підтримки від зовнішніх інвесторів" [15, с. 284]. На нашу думку, фінансове планування не є інструментом одержання фінансової підтримки і за мету має не тільки визначення ефективності окремо взятого проекту, а й визначення ефекту від діяльності всього підприємства і кожного окремо взятого проекту зокрема.

8. "...розрахунок фінансових результатів діяльності на плановий період, а також необ-

хідних для цього фінансових, матеріальних та людських ресурсів" [14, с. 15]. Фінансове планування — це не лише розрахунок, а й стратегія досягнення розрахованих показників.

Вищевказані дефініції "фінансового планування" певною мірою дублюють одне одного та в окремо взятому випадку не дають комплексного уявлення про зазначену економічну категорію. Із синтезу наведених вище визначень та висвітлення фінансового планування випливають такі "базові поняття" трактування фінансового планування:

— засіб формування цілей суб'єкта господарювання та способів їх досягнення;

— частина управлінського обліку, а також ряд організаційних робіт з управління суб'єктом господарювання;

— діяльність підприємства з планування його операцій на товарному та фінансовому ринках.

Отже, проаналізувавши переваги і недоліки трактування сутності фінансового планування вітчизняними та зарубіжними науковцями, ми пропонуємо таке визначення даної дефініції: фінансове планування — це невід'ємна частина загального планування звичайної діяльності підприємства, що є водночас робочим інструментом, який використовується в усіх сферах діяльності суб'єкта господарювання для визначення альтернативних напрямів та траєкторій розвитку з метою поліпшення фінансового забезпечення розширення кругообороту виробничих фондів, досягнення високої результативності виробничо-господарської діяльності та створення умов, які забезпечили б платоспроможність та фінансову стійкість підприємства.

Ми погоджуємося з думкою Гузенко О.П. [7, с. 75], що головним завданням фінансового планування є забезпечення стійкості орієнтації в отриманні оптимальних прибутків та самофінансування виробничо-технологічної діяльності, контроль кредитних, бюджетно-кошторисних, інвестиційних показників і витрат, стандартизації обліку в системі виробничого (операційного) та фінансового управління для досягнення внутрішньої збалансованості та динамічної рівноваги, спрямованої на забезпечення рентабельності виробничої діяльності.

Процес фінансового планування починається з визначення суб'єкта фінансового планування. Суб'єктом фінансового планування є суб'єкт господарювання, структурний підрозділ підприємства, що здійснює процес фінансового планування.

У більшості праць, присвячених проблемам фінансового планування, в ролі основного його об'єкта розглядається лише рух фінансових ресурсів і тільки в деяких вказується на необ-

хідність визначення фінансових відносин та вартісних пропорцій. При визначенні змісту та об'єктів фінансового планування доцільніше виходити з сутності матеріально-речового втілення та значення ресурсів.

Це дає підстави віднести до об'єктів фінансового планування:

— рух фінансових ресурсів [16, с. 6], [17, с. 102—104];

— фінансові відносини, що виникають при формуванні, розподілі та використанні фінансових ресурсів [11, с. 152];

— вартісні пропорції, що утворюються в результаті розподілу фінансових ресурсів [1, с. 69].

ВИСНОВКИ

Фінансове планування господарської діяльності на сучасному етапі розвитку економіки є важливим напрямом управління діяльністю підприємства. За своїм змістом фінансове планування є особливою сферою економічної діяльності господарюючих суб'єктів з обґрунтування ефективності управлінських рішень у питаннях господарської діяльності щодо їх фінансового забезпечення, оптимізації передбачуваних витрат і отриманих високих фінансових результатів.

Встановлено, що фінансове планування на підприємстві виступає у якості взаємопов'язаних процесів, ефективна реалізація яких базується на показниках виробничо-комерційної діяльності підприємства, основними з яких є: обсяг виробництва, прибуток, асортимент товару і послуг, собівартість продукції.

У роботі проведено теоретичний аналіз щодо розкриття сутнісного розуміння дефініції "фінансове планування". Зокрема на основі проведеного аналізу наведено уточнене визначення сутнісного розуміння дефініції "фінансове планування". Таким чином, наукова новизна статті полягає в удосконаленні визначення фінансового планування суб'єктів господарювання.

Література:

1. Акофф Р. Планирование будущего корпорации. — М.: Прогресс, 1985. — 751 с.
2. Батрин Ю.Д. Бюджетное планирование деятельности промышленных предприятий: монография. — М.: Высшая школа, 2001. — 80 с.
3. Бланк И.А. Финансовая стратегия предприятия / И.А. Бланк. — К.: Эльга: Ника-центр, 2004 — 711 с.
4. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. — 7-е изд. доп. и перераб. — М.: Институт новой экономики, 2011. — 1376 с.
5. Бурлаков О.О. Становлення фінансового планування підприємств в Україні / О.О. Бур-

лаков // Вісник Житомирського державного технологічного університету. — 2012. — № 1 (59). — Ч 2. — С. 251—253.

6. Говорущко Т., Приходько Л. Теоретичні аспекти необхідності і сутності планування діяльності підприємств // Економічний аналіз. — 2011. — Вип. 9, Ч. 2. — С. 115—117.

7. Гузенко О.П. Фінансове планування на промислових підприємствах / О.П. Гузенко // Фінанси України. — 2003. — № 11. — С. 73—76.

8. Джай К. Шим, Джойл Г. Сигел. Основы коммерческого бюджетирования. — СПб.: Пергамент, 1998. — 541 с.

9. Злобина А.А. Финансы: учебное пособие. — М.: МГУП, 2001. — 265 с.

10. Зятковський І.В. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / І.В. Зятковський. — Тернопіль: Економічна думка, 2003. — 355 с.

11. Лихачева О.Н. Финансовое планирование на предприятии: учеб пособие. — М.: ООО "ТК Велби", 2003. — 264 с.

12. Писарев А.Г. Бюджетирование: технология и практика внедрения в коммерческом банке. — К.: 2005. — 260 с.

13. Савчук В.П. Финансовое планирование и разработка бюджета предприятия [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.cfin.ru/management/budgeting/index.shtml>

14. Фомина И.Б. Финансовое планирование на предприятии. — Ростов-н/Д.: 2000. — 51 с.

15. Хан Д. Планирование и контроль: базовые концепции контролинга. — М.: Финансы и статистика, 1997. — 544 с.

16. Хелферт Э. Техника финансового анализа. — М.: Юнити, 1996, — 596 с.

17. Хорн Дж. К. Основы управления финансами. — М.: "Финансы и статистика", 1996. — 356 с.

18. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С., Негашев Е.В. Методика финансового анализа. — М.: ИНФРА-М, 2002. — 514 с.

19. Щиборщ К.В. Бюджетное планирование деятельности промышленного предприятия // Аудит и финансовый анализ. — 2001. — № 44. — С. 80.

References:

1. Akoff, R. (1985), Planirovanie budushhego korporacii [Planning for the future corporation], Progress, Moscow, Russia.

2. Batrin, Ju.D. (2001), Bjudzhetnoe planirovanie dejatel'nosti promyshlennyh predpriyatij [Budgetary planning activities of industrial enterprises], Vysshaja shkola, Moscow, Russia.

3. Blank, I.A. (2004), Finansovaja strategija predpriyatija [Financial strategy of the enterprise], Jel'ga: Nika-centr, Moscow, Russia.

4. Azrilijan, A.N. (2011), Bol'shoj jekonomicheskij slovar' [Big Economics Dictionary], 7-n ed., Institut novoj jekonomiki, Moscow, Russia.

5. Burlakov, O.O. (2012), "Becoming a financial planning of enterprises in Ukraine" Visnyk Zhytomyr'skoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu, vol. 1 (59), no 2, pp. 251—253.

6. Hovorushko, T. and Prykhod'ko, L. (2011), "Theoretical aspects of necessity and essence planning of activity of enterprises", Ekonomichnyj analiz, vol. 9, no. 2, pp. 115—117.

7. Huzenko, O. P. (2003), "Financial Planning at the industrial enterprises", Finansy Ukrainy, vol.11, pp. 73—76.

8. Dzhaj, K. Shim and Dzhojl, G. Sigel (2001), Osnovy kommercheskogo bjudzhetirovanija [Fundamentals of commercial budgeting], Pergament, StPetersburg, Russia.

9. Zlobina, A.A. (2001), Finansy: Uchebnoe posobie [Finance: Textbook], MGUP, Moscow, Russia.

10. Ziatkovs'kyj, I.V. (2003), Finansova diial'nist' sub'iektiv hospodariuvannia [Financial activities of business entities], Ekonomichna dumka, Ternopil', Ukraine.

11. Lihacheva, O.N. (2003), Finansovoe planirovanie na predpriyatii [Financial planning at the enterprise], TK Velbi, Moscow, Russia.

12. Pisarev, A.G. (2005), Bjudzhetirovanie: tehnologija i praktika vnedrenija v kommercheskom banke [Budgeting: technology and practice of introducing in commercial bank], Kyiv, Ukraine.

13. Savchuk V.P. (2002), Finansovoe planirovanie i razrabotka bjudzhetu predpriyatija [Financial planning and budget development of company], available at: <http://www.cfin.ru/management/budgeting/index.shtml> (Accessed 10 April 2014).

14. Fomina, I.B. (2000), Finansovoe planirovanie na predpriyatii [Financial planning at the enterprise], Rostov-n/D, Russia.

15. Han, D. (1997), Planirovanie i kontrol': bazovye koncepcii kontrolinga [Planning and control: the basic concepts of controlling], Finansy i statistika, Moscow, Russia.

16. Helfert, Je. (1996), Tehnika finansovogo analiza [Financial analysis technique], Juniti, Moscow, Russia.

17. Horn, Dzh. K. (1996), Osnovy upravlenija finansami [Fundamentals of financial management], Finansy i statistika, Moscow, Russia.

18. Sheremet, A.D. Sajfulin, R.S. and Negashev, E.V. (2002), Metodika finansovogo analiza [Methodology of financial analysis], INFRA-M, Moscow, Russia.

19. Shhiborshh, K.V. (2001), "Budgetary planning activity of industrial enterprise", Audit i finansovyj analiz, vol. 44, pp. 80.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2014 р.